

Міністерство освіти і науки України  
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна  
Кафедра теорії культури і філософії науки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”



Декан філософського факультету  
Іван КАРПЕНКО

“ 19 ” 06. 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ  
**ЕТНОКУЛЬТУРОЛОГІЯ**

( назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти \_\_ **перший (бакалаврський)**

галузь знань \_\_ **03 Гуманітарні науки**  
(шифр і назва)

спеціальність \_\_ **034 Культурологія**  
(шифр і назва)

освітньо-професійна програма \_\_ **Культурологія**  
(шифр і назва)

вид дисципліни \_\_ **за вибором**  
(обов'язкова / за вибором)

факультет \_\_ **філософський**

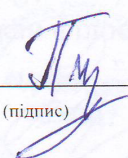
2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету  
Протокол від « 16 » червня 2023 р. № 6

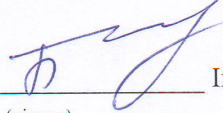
РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доктор філософ. наук, доцент, професор кафедри теорії  
культури і філософії науки Титар О. В.

Програму схвалено на засіданні кафедри теорії культури і філософії науки філософського  
факультету  
Протокол від « 14 » червня 2023 р. № 11

Завідувач кафедри теорії культури і філософії науки

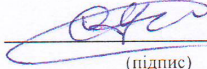
  
\_\_\_\_\_ Дмитрій ПЕТРЕНКО  
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Культурологія»  
Гарант освітньо-професійної програми «Культурологія»

  
\_\_\_\_\_ Ігор БІЛЕЦЬКИЙ  
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету  
Протокол від « 14 » червня 2023 р. № 10

Голова методичної комісії філософського факультету

  
\_\_\_\_\_ Сергій ГОЛІКОВ  
(підпис) (прізвище та ініціали)

## ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Етнопсихологія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

### Бакалавра

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

напряму 03 – Гуманітарні науки

спеціальності 034 - Культурологія

спеціалізації Теорія та історія культури

### 1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

**Метою викладання навчальної дисципліни є** забезпечити орієнтацію студента в етнокультурологічній науковій проблематиці, надати уявлення про системність етнокультурного аналізу, поглибити навички культурологічного аналізу етнічних культур.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни освітлення наукової

проблематики сучасних етнологічних, етнокультурних, крос-культурних досліджень на етнічному матеріалі, ознайомлення з науковим інструментарієм культурологічного аналізу етносів та традиційних суспільств, а також складної соціальної природи сучасної етнічності в полі-, мультикультурному світі, формування сучасних гуманітарних уявлень про поліцентричність культур та шляхи становлення неповторних, унікальних етнокультур в контексті загальносвітового цивілізаційного процесу.

1.3. Кількість кредитів 4

1.4. Загальна кількість годин 120

**Програму адаптовано до умов дистанційного навчання. Всі заняття проводяться онлайн на платформі Google Meet, Zoom. 25 % часу лекції резервується для запитань, дискусій, обговорення навчального матеріалу, які проходять в форматі відеоконференції**

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	-й
Семестр	
7-й	-й
Лекції	
24 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
72 год.	год.

### 1.6. Заплановані результати навчання

- знання про культурну, соціокультурну антропологію та етнокультурологію, знайомство з основними етнічними теоріями;
- спроможність до культурологічного дослідження, опису та класифікації артефактів,
- спроможність до систематизації та класифікації знань з теорії та історії культури, написання культурологічних текстів;
- випускник продемонстрував здатність використовувати професійно-профільовані знання,
- здатність використовувати знання, уміння і практичні навички в галузі культурології, теорії та філософії культури, історії культури, етики, естетики, культурної антропології та суміжних гуманітарних галузей знання при проведенні культурологічних досліджень.
- здатність використовувати професійно-профільні знання й практичні навички для вирішення практичних завдань в галузі теорії та історії культури.

## 2. Тематичний план навчальної дисципліни

### Розділ 1 Основні поняття етнопсихології Тема

#### 1.

**Предмет і завдання курсу «Етнопсихологія». Місце етнопсихології в системі сучасних наук .**

Проблеми культури в контексті історії, соціології, етнології, філософії, антропології. Предмет і завдання курсу «Етнокультурологія». Соціальна антропологія, культурна антропологія, етнологія. Зародження етнопсихології. Етнос як форма людського буття. Етнокультурологія як синтетична наука про етнічний зміст культури. Значення етнопсихології як науки, етнопсихологія як окрема наука в системі культурологічних наук.

Місце етнопсихології серед суміжних наук.

#### Тема 2.

**Становлення етнології та етнопсихології. Методики етнопсихологічних досліджень**  
 Етнографічні знання. Розвиток етнології. Культурна антропологія. Соціальна антропологія. Етнопсихологія Абрахама Кардінера. Етносоціологія, етнопсихологія, етнопедагогіка, етнорелігієзнавство, теорія етносів. Особливість етнокультурології і етнопсихології. Виділення етнопсихології з культурної антропології Ф. Боаса, Методи і методики етнопсихологічних досліджень. Етнокультурні тексти, матеріали експедицій, музейні зібрання, етнокультурне спостереження – основні джерела етнології. Етнопсихологічний підхід до здобутих джерел, опрацювання польових досліджень. Психоаналітичний підхід, зближення етнопсихології та психоаналізу.

#### Тема 3.

### **Основні напрямки і концепції сучасної етнопсихології як галузі етнокультурології**

Еволюціонізм та неоеволюціонізм. Дифузійнізм. Соціологічна школа. Функціоналізм та структурний функціоналізм. Школи культурної антропології. Школи етнопсихології. «Культура - та – особистість»: психологічний напрям школи Ф.Боаса. Психологічна типологія культур Р. Бенедикт. Людина-в-культурі: моделі (конфігурації, патерни) культур та домінуючі моделі (стереотипи) поведінки. «Національна психологія» та «національний характер» як ідеологічні та теоретичні конструкції. Проект Дж. та Б. Уайтінгів «Дитинство шести культур». Психоаналіз культури Г. Рохейма. Концепція базової особистості А.Кардінера. Етнопсихоаналіз Дж. Деверьо. Етнологія культури У. Ла Барре. Етнопсихологія. Дж. Де Во: концепція етнічної ідентичності. Ф. Хсю: самоідентичність в крос-культурній перспективі. Структуралізм. Культурний релятивізм. Герменевтика культури Соціальноантропологічні дослідження в США. Концепція соціальної організації Р. Лоуї. Регіональні дослідження сучасного американського суспільства: Л. Уорнер. Чиказька школа антропології: Р. Редфілд. Крос-культурна методологія. Єльський університет: програма Інституту Людських Стосунків. Проект Human Relations Area Files. Атлас всесвітньої етнографії («World Ethnographic

Sample)). «Етнологічний атлас» у журналі «Етнологія». «Нова етнографія». Етнологія як структурна семантика культури. Символічний підхід (Тернер). Етносемантика. Культура як етнічна конструкція світу досвіду. Етнологічне дослідження когнітивних систем. Концептуальні моделі організації досвіду. У. Гудинаф.

Ч.Фрейк. Г. Конклин. Радянська та пострадянська етнологія. Становлення етнопсихологічних досліджень на пострадянському просторі. Постколоніальні та етнічні дослідження. Когнітивні науки та етнопсихологія.

#### Тема 4.

**Основні поняття етнопсихології. Етнос-етнічність. Етнічна .- народна – традиційна – національна культура. Етнопсихологічні особливості розвитку культури: універсалісти (психологізм) та крос-культурні дослідження (релятивізм)**

Основні поняття етнокультурології. Етнос, народ, народність. Етнос-етнічність. Етнічна - народна – традиційна – національна культура. Антропогенез, етногенез, етнічний процес. Етнос, нація. Дві концепції нації. Етнос і держава. Етнічна ідентичність. Етнічний характер та темперамент. Етнопсихологія та національний характер. Поняття ідентичності.

#### Тема 5.

**Етнос і концепції етносу. Етногенез (палео-, мезо-, неоетногенез). Етнічні процеси в сучасному світі. Постколоніальні та етнічні дослідження. Етнологія сучасної думки К. Гірца: місце етнічного та символічного в сучасній етнопсихології**

Етнос. Універсальність та унікальність етнічність. Сучасні підходи до визначення сутності етносу. Біологічна теорія етносу (біологічні варіанти самоорганізації). Енергетична теорія етносу. Концепція етносу Ю. Бромлея. Інформаційна та системно-статистична концепції етносу в радянській та пострадянській етнології. Примордіалістські концепції етносу. Інструменталістські концепції етносу. Конструктивістські концепції етносу. Ознаки етносу. Етнічна ідентичність. Етногенез. Соціально-біологічна концепція етногенезу. Енергетична концепція етногенезу (Л. Гумільов). Соціально-історична концепція (С. Токарев, В. Алексєєв, Ю. Бромлей). Етнічні процеси в сучасному світі (етнічні дифузія, консолідація, асиміляція, ковергенція, міксація, парціація. сепарація, дисперсизація, міжетнічна інтеграція). Постколоніальні, етнічні та крос-культурні дослідження.

#### Тема 6.

**Етнічна свідомість і традиція як чинники етнокультурного процесу. Етнопсихологічний символізм. Етнічні міфологеми, архетипи, стереотипи. Дослідження національно-культурної та етнічної свідомості сучасного слов'янина: підхід етнопсихолога**

Етнічна свідомість у відношенні до свідомості родової, конфесійної, професійної. Свідоме і несвідоме в етнічних культурах. Свідомість та самосвідомість етносів. Зміни в свідомості – зміст етнічного процесу. Співставлення – механізм самоусвідомлення. Етнічний образ як комбінація етнічних ознак. Етнічний характер. Етнічний темперамент. Етнічні стереотипи. Етнічні традиції та звичаї. Сучасна етнопсихологія. Етнічні міфологеми, архетипи, стереотипи. Міфологічні моделі. Міфологія як трансформація архетипів. Архетипи традиційної культури. Ритуалізація як процес соціалізації. Категорія «культурної традиції». Структура культурної традиції. Традиція і колективна пам'ять. Традиція в системах етнічних цінностей. Соціокультурний рівень етнічної культурної традиції. Традиціоналізм як ментальна стратегія. Трансформації етнічної традиції. Типи інноваційних трансформацій традиційних культур. Дослідження національно-культурної та етнічної свідомості сучасного слов'янина.

#### Тема 7.

**Багатоманітність етносів. Класифікація етносів. Етнос в сучасному полікультурному світі. Релігія, ритуал, символічне у дослідженні етносів**

Багатоманітність та мозаїчність етносів. Основні риси диференціації етносів. Принципи класифікації. Класифікація етносів. Географічна класифікація. Релігійна класифікація. Расова класифікація. Етнолінгвістична класифікація. Господарсько-культурна класифікація. Історико-культурна класифікація.. Етнос в сучасному полікультурному світі. Множинна етнічність.

Символізм Тернера. Дослідження ритуалу та перформативний переворот у гуманітарних науках

## **Розділ 2 Етнокультурна карта сучасного світу: етнопсихологічний підхід**

### **Тема 8.**

**Етнічні культури та етнопсихологія Океанійських та Австралійського регіонів** Етноси та етнічна культура Австралії: одноманітність психологічних типів.. Етноси та етнічна культура Меланезії. Мана, таємні союзи та культури. Етноси та етнічна культура Полінезії. Етноси та етнічна культура Мікронезії. Культурна антропологія та етнопсихологія у дослідженні регіону: М. Мід, Р. Бенедикт. Етноси та етнічна культура папуаської етнологічної області. Англоновозеландці.

### **Тема 9.**

**Африканські етноси та етнопсихологічні дослідження Африки. Негритюд. Психологічна пластичність.**

Етноси та етнічна культура Північної Африки (Єгипет, країни Магриба). Постколоніальні психологічні дослідження. Етноси та етнічна культура Східної Африки (Східносуданська область, Північно-Східна та Південно-Східна Африка). Етноси та етнічна культура Західної Африки. Етноси та етнічна культура Центральної (Тропічної) Африки. Феномен Тропічної Африки в етнопсихології. Етноси та етнічна культура Південної Африки (аборигенна, європейська та малагасійська області). Рух за звільнення та сучасні відображення африканських культур у масовій свідомості.

### **Тема 10.**

**Етноси і традиційна етнічна культура Північної і Латинської Америки. Американська етнопсихологія.**

Етноси та етнічна культура Північної Америки. Етноси та етнічна культура Латинської Америки. Латиноамериканський психоаналіз та особливості етнічної психології латиноамериканців ХХ століття.

### **Тема 11.**

**Азійські етноси та етнічна культура. Етнічні культури Сибіру та Кавказу. Азійський психоаналіз та питання етнопсихології**

Етноси та етнічна культура Східної Азії (тихоокеанська, тибетська, уйгурська, монголобурятська області). Етноси та етнічна культура Південно-Східної Азії. Етноси та етнічна культура Південної Азії. Етноси та етнічна культура Західної Азії. Етноси та етнічна культура Центральної Азії. Етноси та етнічна культура Сибіру. Етноси та етнічна культура Кавказу. Чи існує індійський психоаналіз? Особливості етнопсихологічного розвитку азійських народів.

### **Тема 12.**

**Етноси й етнічні культури східноєвропейських та західно-центрально-європейських регіонів. Українська етнічна культура: спроба дослідження етнічної свідомості та самосвідомості українців етнопсихологічними методами**

Етноси й етнічні культури східноєвропейських та західно-центрально-європейських регіонів. Особливості української етнічної культури. Українська національна ідентичність та різні психологічні школи

## **3. Структура навчальної дисципліни**

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього	у тому числі		
		л	п	Інд
1	2	3	4	5

### **Розділ 1 Основні поняття етнокультурології**

Тема 1. Предмет і завдання курсу «Етнопсихологія». Місце етнопсихології в системі сучасних наук	7	2	2	
Тема 2. Становлення етнології та етнопсихології. Методики етнопсихологічних досліджень	7	2	2	
Тема 3. Основні напрямки і концепції сучасної етнопсихології як галузі етнокulturології	8	2	2	
Тема 4. Основні поняття етнопсихології. Етносетнічність. Етнічна – народна – традиційна – національна культура. Етнопсихологічні особливості розвитку культури: універсалісти (психологізм) та кроскультурні дослідження (релятивізм)	7	2	2	
Тема 5. Етнос і концепції етносу. Етногенез (палео-, мезо-, неоетногенез). Етнічні процеси в сучасному світі. Постколоніальні та етнічні дослідження. Етнологія сучасної думки К. Гірца: місце етнічного та символічного в сучасній етнопсихології	7	2	2	
Тема 6. Етнопсихологічний символізм. Етнічні міфологеми, архетипи, стереотипи. Дослідження національно-культурної та етнічної свідомості сучасного слобожанина: підхід етнопсихолога.	7	2	2	
Тема 7. Багатоманітність етносів. Класифікація етносів. Етнос в сучасному полікультурному світі. Релігія, ритуал, символічне у дослідженні етносів	9	2	2	
<b>Разом за розділом 1</b>	<b>52</b>	<b>14</b>	<b>14</b>	
<b>Розділ 2 Етнокulturурна карта сучасного світу: етнопсихологічний підхід</b>				
Тема 1. Етноси та етнопсихологія Океанійських та Австралійського регіонів	7	2	2	
Тема 2. Африканські етноси та етнопсихологічні дослідження Африки. Негритюд. Психологічна пластичність	7	2	2	
Тема 3. Етноси і традиційна етнічна культура Північної і Латинської Америки. Американська етнопсихологія	8	2	2	
Тема 4. Азійські етноси та етнічна культура. Етнічні культури Сибіру та Кавказу. Азійський психоаналіз та питання етнопсихології	8	2	2	
Тема 5. Етноси й етнічні культури східноєвропейських та західно-центрально-європейських регіонів. Українська етнічна культура: спроба дослідження етнічної свідомості та самосвідомості українців етнопсихологічними методами	8	2	2	
<b>Разом за розділом 2</b>	<b>38</b>	<b>10</b>	<b>10</b>	
<b>Усього годин</b>	<b>90</b>	<b>24</b>	<b>24</b>	

#### 4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Етнологія та етнопсихологія. Методики етнокulturурологічних досліджень	4

2	Основні концепції сучасної етнопсихології	4
3	Основні поняття етнопсихології	2
4	Особливості етнічної свідомості та етнічних стереотипів	2
5	Класифікація етносів	4
6	Етнокультурна карта сучасного світу: психологічний підхід	4
7	Етнокультурна карта України	4
	Разом	24

### 5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання теми: Місце етнокультурології в системі сучасних наук	4
2	Опрацювання теми: Методики етнокультурологічних досліджень. Приклади визначення методів і методик.	4
3	Опрацювання теми: Основні напрямки і концепції сучасної етнокультурології Конспект М. Мід «Дорослення на Самоа» (крос-культурні дослідження, напрямок культурна антропологія), Р. Бенедикт «Моделі культури» (еволюціонізм, психоаналіз, культурна антропологія), К. Гірц «Як ми сьогодні думаємо: до етнографії сучасної думки» (неоеволюціонізм, герменевтична антропологія)	4
4	Опрацювання теми: Етнічна – народна – традиційна – національна культура.	2
5	Конспект теми: Етнос і концепції етносу.	3
6	Конспект теми: Етнічні процеси в сучасному світі	4
7	Конспект теми: Етнічна свідомість і традиція як чинники етнокультурного процесу.	4
8	Опрацювання джерел до теми: Етнопсихологія: опрацювання праць М. Мід, Р. Бенедикт, Ф. Хсю	2
9	Багатоманітність етносів. Етнічні міфологеми, архетипи, стереотипи (розгляд на основі праць К. Гірца та Ф. Хсю).	2
10	Етнос в сучасному полікультурному світі.	2
11	Конспект теми: Етнічні процеси в сучасному світі. Океанія, Африка, Америка. Реферат.	3
12	Конспект теми: Етнічні процеси в сучасному світі. Азія	3
13	Етноси Європи. Українська етнічна культура. Дослідження національно-культурної та етнічної свідомості сучасного словожанина. Реферат.	3
	Разом	42

#### Тематика рефератів

1. Метод і методика етнокультурного дослідження.
2. Етнічна ідентичність. Етнічний характер та темперамент.
3. Основні принципи розмежування етносів та класифікації їх.
4. Ідея сакрального та сакральні ієрархії в традиційній свідомості.
5. Функціоналізм і структуралізм.
6. Етнічна самоідентифікація особистості.
7. Етнічні стереотипи чоловічої та жіночої поведінки.
8. Етнічні міфологеми та архетипи.
9. Символи та ритуали в етнокультурах. Концепція Тернера.



10. Етнокультурні дослідження Ф. Хсю.
11. Етнокультурні дослідження С. Аратюнова .
12. Етнокультурні дослідження Р. Бенедикт.
13. Етнокультурні дослідження Боаса Ф. (Методи етнології).
14. Етнокультурні дослідження Ю.Бромлея (“Нариси теорії етносу”).
15. Етнокультурні дослідження Л. Гумільова..
16. Етнокультурні дослідження М. Мосса.
17. Етнокультурні дослідження Р. Ітса.
18. Етнокультурні дослідження К. Леві-Строса.
19. Етнокультурні дослідження Б. Малиновського (функціональний аналіз)
20. Етнокультурні дослідження М. Мід.
21. Етнокультурні дослідження Радкліффа-Брауна.
22. Етнокультурні дослідження Е. Сепіра.
23. Етнокультурні дослідження С. Токарева.
24. Етнокультурні дослідження Б. Уорфа.
25. Етнокультурні дослідження Д. Хаймса.
26. Етнокультурні дослідження Чебоксарових.
27. Етнокультурні дослідження Еванса-Прічарда .
28. Етнокультурні дослідження М. Еліаде.
29. Етнопсихолінгвістика.
30. Етнічна психологія.
31. Етнопедагогіка.
32. Етнічні культури Океанії та Австралії (за вибором студента будь-яка).
33. Етнічні культури Африки (за вибором студента будь-яка).
34. Етнічні культури Америки (за вибором студента будь-яка).
35. Етнічні культури Азії (за вибором студента будь-яка).
36. Етнічні культури Європи (за вибором студента будь-яка)..

## **6. Методи контролю**

Поточний контроль (за результатами семінарських занять), підсумковий контроль (підсумкова контрольна робота після 1 розділу, реферат після 2), підсумковий іспит (чотирирівнева система оцінювання).

**Контрольна робота (завдання) за 1 розділом – 2 варіанти по 6 питань 1 блок.** Метод і методика етнокультурного дослідження.

Етнічна ідентичність. Етнічний характер та темперамент.

2 блок Функціоналізм і структуралізм.

Етнічна самоідентифікація особистості.

3 блок Етнокультурні дослідження Р. Бенедикт.

Етнокультурні дослідження К. Гірца.

4 блок Етнокультурні дослідження Ю.Бромлея («Нариси теорії етносу»).

Етнокультурні дослідження Л. Гумільова.

5 блок Етнокультурні дослідження М. Мід.

Етнопедагогіка

**ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПИСЬМОВОГО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ**

*14 варіантів по 3 питання:*

1. Предмет і завдання курсу «Етнопсихологія».
2. Метод і методика етнокультурного дослідження.
3. Етнос і етнічність в сучасній етнології.
4. Соціокультурні чинники етнічної консолідації і диференціації.

5. Основні концепції сучасної етнокультурології. Еволюціонізм та неоволюціонізм. Дифузціоналізм.
6. Основні концепції сучасної етнокультурології. Функціоналізм і структуралізм.
7. Культурна антропологія та історична антропологія в США (школа Ф. Боаса).
8. Етнопсихологічні школи. Герменевтична етнологія.
9. Радянська і пострадянська парадигми етнологічних/етнокультурологічних досліджень.
10. Українська етнологія та етнокультурологія.
11. Основні поняття етнокультурології.
12. Етнічна - народна – традиційна – національна культура.
13. Етнос і концепції етносу.
14. Етногенез та етнічні процеси в сучасному світі 15. Етнокультурні традиції та поліетнічність.
16. Співвідношення понять «етнічна» та «традиційна» культура.
17. Сутність поняття «традиція» та його соціокультурні форми.
18. Міф, ритуал, поняття про сакральне як основи традиційного світосприйняття.
19. Історична динаміка традиційної свідомості.
20. Норми та стереотипи «святкової» та «профанної» поведінки в традиційних етнічних культурах.
21. Стереотипи соціально-рольової та статево-рольової поведінки в етнічних традиціях.
22. Структура етнічної свідомості.
23. Механізми і форми етнічної самосвідомості.
24. Етнічна та національна самоідентифікація.
25. Особливості етнопсихологічних досліджень.
26. Свідоме і несвідоме в етнічній культурі.
27. Стереотипи та міфологеми в традиційній ментальності.
28. Ідея сакрального та сакральні ієрархії в традиційній етнічній свідомості.
29. Багатоманітність та мозаїчність етносів.
30. Полікультурність та поліетнічність.
31. Основні принципи розмежування етносів
32. Основні принципи класифікації етносів.
33. Міжетнічна інтеграція та національні культури.
34. Надетнічні та наднаціональні утворення. Етнос і держава.
35. Етноси та етнічні культури Океанії та Австралії.
36. Етнічні культури Африки.
37. Етнічні культури Америки.
38. Етнічні культури Азії.
39. Етнічні культури Європи.
40. Етноси та етнічні культури України.
41. Міжетнічні стосунки в Україні.
42. Українська етнічна та національна ідентичність.

**7. Схема нарахування балів. Критерії оцінювання Екзамен**  
(чотирирівнева система оцінювання)

Поточний контроль, самостійна робота		Підсумковий семестровий контроль (чотирирівнева система оцінювання)
Розділ 1	Розділ 2	

T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	K/p	T8	T9	T10	T11
3	3	3	3	3	5	10	5	3	3	3	4

T1, T2...T12 – теми розділів

Для розділу 1 мінімальна кількість балів для зарахування 17 балів, для 2 розділу – 15 балів.

**Умови допуску студента до підсумкового семестрового контролю (екзамен):**

участь у семінарських заняттях та опрацювання не менше  $\frac{3}{4}$  тем курсу, реферат

### Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	Чотирирівнева шкала оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

### Система оцінювання та критерії успішності з курсу «Етнопсихологія»

№	Форми навчальної діяльності	Кількість балів	Термін	Примітки
<b>Розділ 1 Основні поняття етнопсихології</b>				
1.	Відвідування лекцій	5	постійно	
2.	Участь в семінарських заняттях та колоквіумах	10	постійно	
3.	Опрацювання першоджерел (Мід, Бенедикт, Гірц і тд)	15	до 10.10	
4.	Контрольна робота	5	до 20.10.	
	<b>Всього</b>	<b>35</b>		
<b>Розділ 2 Етнокультурна карта світу: етнопсихологічний підхід</b>				
1.	Відвідування лекцій	5	постійно	
2.	Участь в семінарських заняттях	10	постійно	
3.	Реферат	10	до 20.12	
	<b>Всього</b>	<b>25</b>		
	<i>Підсумковий контроль – чотирирівнева система оцінювання (іспит)</i>	<b>40</b>	5-25.01	
	<b>Всього</b>	<b>100</b>		
	Додаткові бали (бонуси): Участь у конференціях, круглих столах, в університетському етапі олімпіад	5		
	Виступ на конференції за наявності друкованої програми	5		
	Публікація тез доповіді або наукової статті	5		

## КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ.

### РОЗДІЛ 1.

#### 1. Відвідування лекцій:

**5 балів:** студент відвідав 90 - 100 % лекційних занять;

**4 бали:** студент відвідав 66 - 89 % лекційних занять;

**3 бали:** студент відвідав 41 – 65 % лекційних занять;

**2 бали:** студент відвідав 21 - 40% лекційних занять;

**1 бал:** студент відвідав 1- 20 % лекційних занять;

**0 балів:** студент не відвідував лекційні заняття

**2. Конспект матеріалів лекцій** – це власноручно написаний текст, в якому у стислому і системному вигляді викладений основний теоретичний матеріал у формі основних понять і положень, що структурно й логічно пов'язані між собою. Його ведення сприяє системному і глибокому засвоєнню навчального матеріалу, дозволяє простежити структурні зв'язки між різними поняттями, положеннями, концепціями, проблемами теоріями тощо. Кожен студент повинен мати конспект на лекціях та семінарських заняттях.

**5 балів:**

- студент в повному обсязі опрацював та записав всі питання лекцій;
- конспект містить послідовне та системне викладення питань лекцій;
- в конспекті висвітлено основний зміст питання, чітко виокремленні основні положення, визначення, тези;
- конспект написано грамотно та охайно.

**4 бали:**

- студент опрацював та записав 70-90 % питань лекцій;
- конспект містить не завжди послідовне та системне викладення питань лекцій;
- в конспекті висвітлено основний зміст питання, виокремленні певні основні положення, визначення, тези;
- конспект написано грамотно та не завжди охайно.

**3 бали:**

- студент опрацював та записав 50-69 % питань лекцій;
- конспект містить не завжди системне викладення питань лекцій;
- в конспекті висвітлено в цілому зміст питання, виокремленні деякі основні положення, визначення, тези;
- конспект написано не завжди грамотно та охайно.

**2 бали:**

- студент опрацював та записав 20-49 % питань лекцій;
- конспект містить фрагментарне викладення питань лекцій;
- в конспекті висвітлено в цілому зміст питання, виокремленні поодинокі основні положення, визначення, тези;
- конспект написано з помилками та не завжди охайно.

**1 бал:**

- студент опрацював та записав 1-19 % питань лекцій;
- конспект містить фрагментарне викладення питань лекцій;
- в конспекті висвітлено в деякій мірі зміст питання, відсутні виокремлення основних положень, визначень, тез;
- конспект написано зі значною кількістю помилок та не завжди охайно.

**0 балів:**

конспект відсутній

**3 Конспект першоджерел** – це стислий письмовий виклад найбільш істотного в змісті першоджерела, тобто добір найважливіших і найхарактерніших теоретичних положень і фактів. Конспектування першоджерел сприяє усвідомленому та глибокому засвоєнню навчального матеріалу, дозволяє розширити діапазон знань студентів, всебічно висвітити обрані проблеми. Кожен студент повинен законспектувати рекомендовані першоджерела.

**5 балів:**

- студент самостійно опрацював всю необхідну рекомендовану літературу;

- в конспекті точно та правильно передані думки автора у вигляді тез, короткого викладу своїми словами або цитат, цитати оформлені к відповідності до вимог; - конспект написано грамотно та охайно.

**4 бали:**

- студент самостійно опрацював більшу частину рекомендованої літератури;
- в конспекті точно та правильно передані думки автора у вигляді тез, короткого викладу своїми словами або цитат, оформлення цитат має поодинокі помилки; - конспект написано грамотно та не завжди охайно.

**3 бали:**

- студент самостійно опрацював половину рекомендованої літератури;
- в конспекті в цілому правильно передані думки автора у вигляді тез, короткого викладу своїми словами або цитат, оформлення цитат має певні помилки; - конспект написано не завжди грамотно та охайно.

**2 бали:**

- студент самостійно опрацював меншу частину рекомендованої літератури;
- в конспекті приблизно передані думки автора у вигляді тез, короткого викладу своїми словами або цитат, оформлення цитат має суттєві помилки; - конспект написано з помилками та не завжди охайно.

**1 бал:**

- студент самостійно опрацював поодинокі праці з рекомендованої літератури;
- в конспекті приблизно передані думки автора у вигляді короткого викладу своїми словами, відсутнє оформлення цитат;
- конспект написано зі значною кількістю помилок та не завжди охайно.

**0 балів:**

конспект відсутній **РОЗДІЛ 2.**

**1. Відвідування семінарських занять:**

**5 балів:** студент відвідав 90 - 100 % семінарських занять;

**4 бали:** студент відвідав 66 - 89 % семінарських занять;

**3 бали:** студент відвідав 41 – 65 % семінарських занять;

**2 бали:** студент відвідав 21 - 40% семінарських занять;

**1 бал:** студент відвідав 1- 20 % семінарських занять;

**0 балів:** студент не відвідував семінарські заняття

**2. Виступ з доповіддю:**

**5 балів:**

- виступ студента побудовано послідовно, системно, логічно;
- питання висвітлено всебічно та з урахуванням різних точок зору;
- під час виступів студент виявив глибоке знання змісту питання, вільно оперування етнокультурологічними термінами;
- відповіді повністю репрезентують додаткові питання, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу; **4 бали:**
- виступ студента побудовано в цілому послідовно та логічно;
- питання висвітлено всебічно та у співставленні з основними точками зору;
- під час виступів студент виявив в цілому знання змісту питання, вільне оперування етнокультурологічними термінами;
- відповіді достатньо репрезентують додаткові питання, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу; **3 бали:**
- виступ студента побудовано в цілому послідовно;
- питання достатньо висвітлено та у співставленні з окремими точками зору;
- під час виступів студент виявив певне знання змісту питання, оперування етнокультурологічними термінами;
- відповіді на додаткові питання не є повними, посилення на вітчизняну та іноземну фахову літературу не завжди точні, мають похибки; **2 бали:**

- виступ студента побудовано не завжди послідовно;
- питання достатньо висвітлено, проте відсутнє співставлення різних точками зору;
- під час виступів студент виявив фрагментарне знання змісту питання, оперування культурологічними термінами викликало труднощі;
- відповіді на додаткові питання потребують уточнення, конкретизації, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні; **1 бал:**
- виступ студента побудовано здебільшого стихійно;
- питання недостатньо висвітлено, відсутнє співставлення різних точками зору;
- під час виступів студент виявив роздуми про зміст питання, оперування культурологічними термінами викликало значні труднощі;
- відповіді розпливчаті та виходять за межі додаткових питань, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;

**0 балів:** студент не підготував та не виступив з доповідями.

### **3. Участь в семінарських заняттях:**

#### **5 балів:**

- студент прийняв участь в 90-100% семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були постійними та мали суттєвий характер;
- задані студентом питання продемонстрували системне знання матеріалу та сприяли більш глибокому висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення проблем етнокультурології студент продемонстрував впевнене знання та вміння використовувати фахову термінологію.

#### **4 бали:**

- студент прийняв участь в 66 - 89 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були періодичними та мали суттєвий характер;
- задані студентом питання продемонстрували достатнє знання матеріалу та сприяли в цілому висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення проблем етнокультурології студент продемонстрував достатнє знання та вміння використовувати фахову термінологію.

### **3. бали:**

- студент прийняв участь в 41 - 65 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були поодинокі та не завжди мали суттєвий характер;
- задані студентом питання продемонстрували певне знання матеріалу та не завжди сприяли висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення етнокультурології студент продемонстрував певне знання та вміння використовувати фахову термінологію.

#### **2 бали:**

- студент прийняв участь в 21 - 40 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були поодинокі та не мали суттєвого характеру;
- задані студентом питання продемонстрували окремі знання матеріалу та не завжди сприяли висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення етнокультурології студент продемонстрував деякі знання та вміння використовувати фахову термінологію.

#### **1 бал:**

- студент прийняв участь в 5 - 20 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були поодинокі та не завжди мали безпосереднє відношення до питання, що обговорювалося;
- задані студентом питання продемонстрували уявлення про матеріал, що вивчається, та не сприяли висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення культурологічних проблем студент продемонстрував окремі знання та вміння використовувати фахову термінологію.

**0 балів:** студент не брав участь в семінарських заняттях

## **ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ.(РЕФЕРАТ)**

Студент має виконати контрольну роботу з етнології (реферат) Орієнтована тематика контрольних робіт подана в НМК. Контрольна робота має складатися з вступу, основної частини та висновків та містити список використаної літератури.

### **КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ:**

#### **10 – 8 балів:**

- студент всебічно обґрунтував актуальність теми роботи, чітко визначив мету та задачі, методологічну базу;
- студент продемонстрував глибоке знання змісту обраної теми, вільне оперування мистецтвознавчими категоріями, провів глибокий культурологічний аналіз відповідних питань;
- глибоко і всебічно висвітлені знання з етнології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та відповідної літератури;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне та обґрунтоване бачення її сутності як творче переосмислення набутих знань;
- текст роботи викладено лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних висновків;
- роботу написано грамотно, оформлено відповідно до вимог та демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.

#### **7– 6 балів:**

- студент достатньо обґрунтував актуальність теми роботи, чітко визначив мету та задачі, методологічну базу;
- студент продемонстрував знання змісту обраної теми, оперування культурологічними категоріями, провів культурологічний аналіз відповідних питань;
- в цілому висвітлені знання з етнології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та відповідної літератури, проте допущені незначні помилки та окремі неточності у формулюваннях;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне бачення її сутності;
- текст роботи викладено послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не завжди обґрунтовані;
- роботу написано грамотно з використанням етнологічної фахової лексики, оформлено в цілому відповідно до вимог.

#### **5– 4 балів:**

- студент надав певне обґрунтування актуальності теми роботи, визначив мету та задачі, методологічну базу;
- студент продемонстрував певне знання змісту обраної теми, виклавши основні її положення;
- висвітлені знання з етнології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури є фрагментарними та не завжди точними;
- здійснено поверхневий аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- текст роботи викладено недостатньо послідовною, допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- робота, в цілому, написана грамотно, проте допущені помилки щодо її оформлення.

#### **3– 1 бал:**

- студент надав спробу обґрунтування актуальності теми роботи, мета та задачі дослідження не визначені;
- студент продемонстрував відсутність знань з обраної проблеми;
- робота містить певні уявлення з етнології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;

- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо обраної проблематики;
- текст роботи викладено фрагментарно, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- роботу написано з багатьма помилками та значними порушеннями щодо її оформлення.

**0 балів:** робота відсутня

**Студент допускається до підсумкового семестрового контролю, якщо він набере за результатами поточного контролю не менше 35 балів.**

**Підсумкова робота** складається з трьох питань, які мають на меті перевірити рівень знань студентів з дисципліни «Етнопсихологія».

Відповіді студента на кожне питання максимально оцінюється 14 балами.

#### КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

##### **14 – 10 балів:**

- студент продемонстрував глибоке знання змісту екзаменаційного питання, вільне оперування культурологічними категоріями, провів глибокий культурологічний аналіз означеної проблеми;
- глибоко і всебічно висвітлені знання з етнокультурології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- відповідь повністю репрезентує певну культурологічну проблему, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне та обґрунтоване бачення її сутності як творче переосмислення набутих знань;
- відповідь побудована лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних висновків;
- відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми, критичний їх аналіз;
- відповідь написана грамотно та демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.

##### **9– 8 балів:**

- студент продемонстрував знання змісту екзаменаційного питання, оперування основними культурологічними категоріями, аргументовано виклав означену проблему;
- в цілому висвітлено знання з етнокультурології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури, проте допущені незначні помилки та окремі неточності у формулюваннях;
- відповідь репрезентує певну культурологічну проблему, але посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу не є достатніми;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне бачення її сутності;
- відповідь побудована лаконічно та послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не завжди обґрунтовані;
- відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми; - відповідь написана грамотно з використанням мистецтвознавчої фахової лексики.

##### **7– 5 балів:**

- студент продемонстрував певне знання змісту екзаменаційного питання, виклавши основні положення означеної проблеми;
- висвітлені знання з етнокультурології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури є фрагментарними та не завжди точними;
- відповідь побудована навколо певної етнокультурологічної проблеми, але посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні;



- здійснено поверхневий аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є недостатньо послідовною, допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні; - відповідь, в цілому, написана грамотно.

#### 4– 3 балів:

- студент продемонстрував роздуми з екзаменаційного питання, відсутність знань основних культурологічних категорій;
- відповідь містить певні уявлення з етнокультурології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є фрагментарною, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні; - відповідь написана з помилками.

#### 2– 1 балів:

- студент продемонстрував відсутність знань з екзаменаційного питання;
- відповідь містить певні уявлення з етнокультурології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є фрагментарною, відсутні логіка викладу матеріалу та власні висновки; - відповідь написана з багатьма помилками.

#### 0 балів: відповідь відсутня

### 8. Рекомендована література Основна література

1. Титар О. В. Етнокультурологія: Комплекс навчально-методичних матеріалів з курсу «Етнокультурологія» (навчальне видання для студентів філософського факультету). – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – 48 с.
2. Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004.

3. Титар О. В. Комунікативні ідеї структуралізму: системність і трансформація сучасних суспільств // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: Філософія. – Вип. 811. – Чернівці: ЧНУ, 2019. – С. 28-32. (фахова) **(Copernicus)**

4. Tytar O., Fradkina N. Ukrainian-Jewish cultural relations in Slobozhanshchyna: philosophical and anthropological aspect // Evropský filozofický a historický diskurz (European philosophical and historical discourse). – Прага, 2020. – Vol.6. – №4. – С.61-65. DOI 10.46340/ephd.2020.6.4.8 (фахова) **(Copernicus)**

5. Tytar O. Philosophical aspects of modern tourism culture // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна Серія Теорія культури і філософія науки. – Харків, 2020. – Вип.61. – 15-22. (фахова)

6. Титар О. В. Роль трансдисциплінарного діалогу у сучасному інформаційному суспільстві // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна Серія Теорія культури і філософія науки. – Харків, 2020. – Вип.62. – С.15-19.

7. Tytar O.V. Shakespeare's theater of life and philosophy of baroque theater: «Faustian spirit» overtakes ancient form // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії». – 2021. – Вип. 64. **(Copernicus)**

8. Титар О. В. Прикордонна ідентичність і теорії культурної травми в Україні // Збірка Міжнарод. наук. конференції «Ідентичності в умовах пограниччя», Ужгород, 27-28 січня 2021 р., УжНУ, Науковий Вісник УжНУ. Серія «Історія. Етнологія».

9. Tytar O. V. Philosophy of education and cultural trauma: man in the face of modern challenges // Освіта і людина: сучасні виклики та актуальні питання : Електронний ресурс: Мат-ли між нар. наук.-практ. семінару 26 лютого 2021/ гол. ред.. О.О. Дольська; НТУ«ХПІ».

– Харків, 2021. – С.21-26. <<http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/51167>>

10. Tytar O. Dante's conception of joy as conception of Good // Щастя та сучасне суспільство: збірник матеріалів II міжнародної наукової конференції (Львів, 20-21 березня 2021 р.). – Львів : СПОЛОМ, 2021. – С.341-347.

11. Tytar O. V. National identity and trauma // Міждисциплінарний дискурс у дослідженні феномену соціального: Збір. мат-лів IV Міжнародної науково-практичної інтернетконференції, Київський національний економічний університеті імені Вадима Гетьмана, 30 березня 2021 р. – Київ: КНЕУ, 2021. – С.48-51.

### **Підручники:**

- 1 Етнографія України. – Львів, 1994.
- 2 Культура і побут населення України. – К., 1991.
- 3 Лозко Г. Етнологія України. – К., 2001.

### **Науково-методична література:**

- Етнос і соціум / Попов Б. В. та ін. – К., 1993.  
Культура українських Карпат: традиції і сучасність. – Ужгород, 1994.  
Нельга О. В. Теорія етносу: Курс лекцій. – К., 1997.  
Попович М. Національна культура. Культура націй. – К., 1994.  
Шкляр Л.Е. Етнос і соціум. – К., 1993.

### **Допоміжна**

1. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. – К., 1999.
2. Колодний А. М. Феномен релігії: природа, структура, функціональність, тенденції, стан. – Львів, 1996.
3. Липа Ю. Призначення України. – Нью-Йорк, 1953.
4. Макарчук С. А., Турій О. Ю. Український етнос: Історичний розвиток. – Львів, 1990.
5. Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К., 1996.
6. Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України. – К., 1996.
7. Пономарьов А. Українська етнографія. – К., 1994.
8. Природа і етнос. – К., 1994.
9. Сміт Е. Національна ідентичність. – К., 1994.
10. Українознавство. – К., 1994.
11. Українське народознавство. – Львів, 1994.
12. Українські Карпати: етнос, історія, культура. – Ужгород, 1993.
13. Юрківський В. М. Регіональна економічна і соціальна географія: Зарубіжні країни. – К., 2000.
14. Hsu F. L. K. (ed.) Psychological anthropology. Homewood. 1961.
15. Said E.W. Orientalism: Western concepts of the Orient. Harmondsworth, 1978.
16. Stein H. Psychoanthropology of American culture. N.Y., 1985.

### **9. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення**

1. Титар О. В. Етнокультурологія: Комплекс навчально-методичних матеріалів з курсу «Етнокультурологія» (навчальне видання для студентів філософського факультету). – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – 48 с.
2. Таглина Ю. С., Титар О. В. Культурологія: Методичні рекомендації до підготовки, виконання, оформлення та захисту дипломної роботи спеціаліста та магістра (навчальне видання для студентів). – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. - 38 с.
3. Титар О. В. Комплекс навчально-методичних матеріалів з курсу «Культурологія» (навчальне видання для студентів природничих факультетів). – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2004. – 40 с.

Відеолекції Ютуб Олена Титар

1. Barth F. Ethnic Groups and Boundaries [Electronic resource] / F. Barth. – Way of access : [http://identities.h11ru/readings/jds\\_barth.htm](http://identities.h11ru/readings/jds_barth.htm)
2. Baumann G. Multicultural Riddle : Rethinking National, Ethnic and Religious Identities /Gerd Baumann. – London : Routledge, 1999. – 188 p.

3. Bauman Z. *Globalization / Z. Bauman.* – Cambridge : Polity Press, 2000. – 199 p.
4. Bhabha Homi K. *The Location of Culture / Homi K. Bhabha.* – London : Routledge, 1994. – 285 p.
5. Bruner E. *Introduction : The Opening Up of Anthropology / Edward Bruner // Text, Play, and Story : The Construction and Reconstruction of Self and Society / ed. E. Bruner.* – Washington :  
DC, American Ethnological Society, 1984. – P. 1-18.
6. Buber M. *I and Thou / Martin Buber.* – New York : Scribner, 1958. – 256 p.
- 7 Cassirer E. *The Myth of the State / E. Cassirer.* – New Haven : Yale University press, 1961. – 360 p.
8. Davies D. *Anthropology and Theology / Douglas Davies.* – Oxford : Berg, 2002. –
9. Douglas M. *Purity and Danger : An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo / Mary Douglas.* – London : Routledge, 1966. – 450 p.
10. Driver T. *The Magic of Ritual : Our Need of Liberating Rites that Transform Our Lives and Our Communities / Tom Driver.* – San Francisco : Harper San Francisco, 1992.
11. Durkheim E. *The Elementary Forms of the Religious Life / Emile Durkheim.* – New York : Free Press, 1965.
12. *Ethnicity / edited by John Hutchinson and Anthony D. Smith.* – Oxford-New York : Oxford University Press, 1996. – 448 p.
13. Giddens A. *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age / A. Giddens.* – Stanford : Stanford Press California, 1991. – 245 p.
14. Hsu F.L.K. *The Self in Cross-cultural Perspective / F.L.K. Hsu // Culture and Self / Ed. A.G. Marsella, G. De Vos, F.L.K. Hsu.* – London-New York : Tavistok Publications, 1985. – P. 24–55.
15. *Images and Empires : Visuality in Colonial and Postcolonial Africa / Paul Stuart Landau, Deborah Kaspin (Editors).* – University of California Press: UCP, 2002. – 398 p.
16. Levi-Strauss C. «A confrontation over myths» / C. Levi-Strauss // *New Left Review.* – 1970. – № 62. – P. 68-70.
17. Mauss M. *The Gift : Foms and Functions of Exchange in Archaic Societies / Marcel Mauss.* – New York : Cogen and West, 1954
18. Myerhoff B. *Rites of Passage : Process and Paradox / Barbara Myerhoff // Celebration : Studies in Festivity and Ritual / edited by Victor Turner.* – Washington : Smithsonian Institution Press, 1982. – P. 109-135.
19. Norton P., Bayly C. *Birth of the Modern World : Global connections and Comparisons / P. Norton, Cristofer Bayly.* – Oxford : Blackwell Pub.,2004. – 568 p.
20. Pereira P. P. G. *Anthropology and Human Rights : Between Silence and Voice / Pedro P.G. Pereira // Anthropology and Humanism.* – 2008. – №33. – P. 38-52.
21. Radcliff-Brown A.R. *Three tribes of Western Australia / A.R. Radcliff-Brown // Journal of the Royal Anthropological Institute.* – 1913. – XLIII. – P. 165–171.
22. Rappaport R. *Ritual and Religion in the Making of Humanity / Roy Rappaport.* – Cambridge : Cambridge University Press, 1999.
23. Spivak G.Ch. *Who Sings the Nation-State? Language, Politics, Belonging / Gayatri Chakravorty Spivak, Judith Butler.* – Oxford-New York-Kalkutta : Seagull Books, 2007. – 128 p.
24. Taylor P. *The Next America : Boomers, Millennials, and the Looming Generational Showdown / P. Taylor.* – New York : PublicAffairs, 2014 – 280 p.
25. Turner E. *Advances in the Study of Spirit Experience : Drawing Together Many Threads / Edith Turner // Anthropology of Consciousness.* – 2006. – №17. – P. 33-61.
26. Turner E. *Communitas : We Shall Know What It Is / Edith Turner // American Anthropological Association annual meeting.* – San Francisco, 1996. – November.
27. Turner E. *Communitas / Edith Turner // The Encyclopedia of Religious Rituals / ed. by Frank Salomone.* – Great Barrington, MA : Berkshire / Routledge, 2004. – P.97-101.

28. Turner E. *Experiencing Ritual : A New Interpretation Of African Healing* / Edith Turner. – Philadelphia : University Of Pennsylvania Press, 1992.
29. Turner E., Turner V. *Image and Pilgrimage in Christian Culture : Anthropological Perspectives* / Edith Turner, Victor Turner. – New York : Columbia University Press, 1978.
30. Turner E. *Communitas : The Anthropology of Collective Joy* / Edith Turner – New York : Palgrave Macmillan, 2012. – 260 p.
31. Turner V. *Liminal to Liminoid in Play, Flow, and Ritual* / Victor Turner // *From Ritual to Theatre : The Human Seriousness of Play*. – New York, 1982. – P. 20-60.
32. Turner V. *The Ritual Process : Structure and Anti-Structure* / Victor Turner. – Chicago : Aldine, 1969
33. Wagner R. *An Anthropology of the Subject : Holographic Worldview in Nw Guinea and Its Meaning and Significance for the World of Anthropology* / Roy Wagner. – Berkclely : University of California Press, 2001.

# КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

## Розділ 1 Основні поняття етнопсихології Тема

### 1.

**Предмет і завдання курсу «Етнопсихологія». Місце етнопсихології в системі сучасних наук .**

Проблеми культури в контексті історії, соціології, етнології, філософії, антропології. Предмет і завдання курсу «Етнокulturологія». Соціальна антропологія, культурна антропологія, етнологія. Зародження етнопсихології. Етнос як форма людського буття. Етнокulturологія як синтетична наука про етнічний зміст культури. Значення етнопсихології як науки, етнопсихологія як окрема наука в сфері культурологічних наук.

Місце етнопсихології серед суміжних наук.

### Тема 2.

**Становлення етнології та етнопсихології. Методики етнопсихологічних досліджень**  
Етнографічні знання. Розвиток етнології. Культурна антропологія. Соціальна антропологія. Етнопсихологія Абрахама Кардінера. Етносоціологія, етнопсихологія, етнопедагогіка, етнорелігієзнавство, теорія етносів. Особливість етнокulturології і етнопсихології. Виділення етнопсихології з культурної антропології Ф. Боаса, Методи і методики етнопсихологічних досліджень. Етнокulturурні тексти, матеріали експедицій, музейні зібрання, етнокulturурне спостереження – основні джерела етнології. Етнопсихологічний підхід до здобутих джерел, опрацювання польових досліджень. Психоаналітичний підхід, зближення етнопсихології та психоаналізу.

### Тема 3.

**Основні напрямки і концепції сучасної етнопсихології як галузі етнокulturології**

Еволюціонізм та неоеволюціонізм. Дифузійонізм. Соціологічна школа. Функціоналізм та структурний функціоналізм. Школи культурної антропології. Школи етнопсихології. «Культура - та – особистість»: психологічний напрям школи Ф.Боаса. Психологічна типологія культур Р. Бенедикт. Людина-в-культурі: моделі (конфігурації, патерни) культур та домінуючі моделі (стереотипи) поведінки. «Національна психологія» та «національний характер» як ідеологічні та теоретичні конструкції. Проект Дж. та Б. Уайтінгів «Дитинство шести культур». Психоаналіз культури Г. Рохейма. Концепція базової особистості А.Кардінера. Етнопсихоаналіз Дж. Деверьо. Етнологія культури У. Ла Барре. Етнопсихологія. Дж. Де Во: концепція етнічної ідентичності. Ф. Хсю: самоідентичність в крос-культурній перспективі. Структуралізм. Культурний релятивізм. Герменевтика культури Соціальноантропологічні дослідження в США. Концепція соціальної організації Р. Лоуї. Регіональні дослідження сучасного американського суспільства: Л. Уорнер. Чиказька школа антропології: Р. Редфілд. Крос-культурна методологія. Єльський університет: програма Інституту Людських Стосунків. Проект Human Relations Area Files. Атлас всесвітньої етнографії («World Ethnographic Sample»). «Етнологічний атлас» у журналі «Етнологія». «Нова етнографія». Етнонаука як структурна семантика культури. Символічний підхід (Тернер). Етносемантика. Культура як етнічна конструкція світу досвіду. Етнонаукове дослідження когнітивних систем. Концептуальні моделі організації досвіду. У. Гудинаф. Ч.Фрейк. Г. Конклин. Радянська та

пострадянська етнологія. Становлення етнопсихологічних досліджень на пострадянському просторі. Постколоніальні та етнічні дослідження. Когнітивні науки та етнопсихологія.

#### **Тема 4.**

**Основні поняття етнопсихології. Етнос-етнічність. Етнічна .- народна – традиційна – національна культура. Етнопсихологічні особливості розвитку культури: універсалісти (психологізм) та крос-культурні дослідження (релятивізм)**

Основні поняття етнокультурології. Етнос, народ, народність. Етнос-етнічність. Етнічна - народна – традиційна – національна культура. Антропогенез, етногенез, етнічний процес. Етнос, нація. Дві концепції нації. Етнос і держава. Етнічна ідентичність. Етнічний характер та темперамент. Етнопсихологія та національний характер. Поняття ідентичності.

#### **Тема 5.**

**Етнос і концепції етносу. Етногенез (палео-, мезо-, неоетногенез). Етнічні процеси в сучасному світі. Постколоніальні та етнічні дослідження. Етнологія сучасної думки К. Гірца: місце етнічного та символічного в сучасній етнопсихології**

Етнос. Універсальність та унікальність етнічність. Сучасні підходи до визначення сутності етносу. Біологічна теорія етносу (біологічні варіанти самоорганізації). Енергетична теорія етносу. Концепція етносу Ю. Бромлея. Інформаційна та системно-статистична концепції етносу в радянській та пострадянській етнології. Примордіалістські концепції етносу. Інструменталістські концепції етносу. Конструктивістські концепції етносу. Ознаки етносу. Етнічна ідентичність. Етногенез. Соціально-біологічна концепція етногенезу. Енергетична концепція етногенезу (Л. Гумільов). Соціально-історична концепція (С. Токарев, В. Алексеев, Ю. Бромлей). Етнічні процеси в сучасному світі (етнічні дифузія, консолідація, асиміляція, ковергенція, міксація, парціація. сепарація, дисперсизація, міжетнічна інтеграція). Постколоніальні, етнічні та крос-культурні дослідження.

#### **Тема 6.**

**Етнічна свідомість і традиція як чинники етнокультурного процесу. Етнопсихологічний символізм. Етнічні міфологеми, архетипи, стереотипи. Дослідження національно-культурної та етнічної свідомості сучасного слов'янина: підхід етнопсихолога**

Етнічна свідомість у відношенні до свідомості родової, конфесійної, професійної. Свідоме і несвідоме в етнічних культурах. Свідомість та самосвідомість етносів. Зміни в свідомості – зміст етнічного процесу. Співставлення – механізм самоусвідомлення. Етнічний образ як комбінація етнічних ознак. Етнічний характер. Етнічний темперамент. Етнічні стереотипи. Етнічні традиції та звичаї. Сучасна етнопсихологія. Етнічні міфологеми, архетипи, стереотипи. Міфологічні моделі. Міфологія як трансформація архетипів. Архетипи традиційної культури. Ритуалізація як процес соціалізації. Категорія «культурної традиції». Структура культурної традиції. Традиція і колективна пам'ять. Традиція в системах етнічних цінностей. Соціокультурний рівень етнічної культурної традиції. Традиціоналізм як ментальна стратегія. Трансформації етнічної традиції. Типи інноваційних трансформацій традиційних культур. Дослідження національно-культурної та етнічної свідомості сучасного слов'янина.

#### **Тема 7.**

**Багатоманітність етносів. Класифікація етносів. Етнос в сучасному полікультурному світі. Релігія, ритуал, символічне у дослідженні етносів**

Багатоманітність та мозаїчність етносів. Основні риси диференціації етносів. Принципи класифікації. Класифікація етносів. Географічна класифікація. Релігійна класифікація. Расова класифікація. Етнолінгвістична класифікація. Господарсько-культурна класифікація. Історико-культурна класифікація. Етнос в сучасному полікультурному світі. Множинна етнічність. Символізм Тернера. Дослідження ритуалу та перформативний переворот у гуманітарних науках

**Розділ 2 Етнокультурна карта сучасного світу: етнопсихологічний підхід**

#### **8.**

**Етнічні культури та етнопсихологія Океанійських та Австралійського регіонів**

Етноси та етнічна культура Австралії: одноманітність психологічних типів.. Етноси та етнічна культура Меланезії. Мана, таємні союзи та культури. Етноси та етнічна культура Полінезії. Етноси та етнічна культура Мікронезії. Культурна антропология та етнопсихология у дослідженні регіону: М. Мід, Р. Бенедикт. Етноси та етнічна культура папуаської етнологічної області. Англоновозеландці.

#### **Тема 9.**

**Африканські етноси та етнопсихологічні дослідження Африки. Негритюд. Психологічна пластичність.**

Етноси та етнічна культура Північної Африки (Єгипет, країни Магриба). Постколоніальні психологічні дослідження. Етноси та етнічна культура Східної Африки (Східносуданська область, Північно-Східна та Південно-Східна Африка). Етноси та етнічна культура Західної Африки. Етноси та етнічна культура Центральної (Тропічної) Африки. Феномен Тропічної Африки в етнопсихології. Етноси та етнічна культура Південної Африки (аборигенна, європейська та малагасійська області). Рух за звільнення та сучасні відображення африканських культур у масовій свідомості.

#### **Тема 10.**

**Етноси і традиційна етнічна культура Північної і Латинської Америки. Американська етнопсихологія.**

Етноси та етнічна культура Північної Америки. Етноси та етнічна культура Латинської Америки. Латиноамериканський психоаналіз та особливості етнічної психології латиноамериканців ХХ століття.

#### **Тема 11.**

**Азійські етноси та етнічна культура. Етнічні культури Сибіру та Кавказу. Азійський психоаналіз та питання етнопсихології**

Етноси та етнічна культура Східної Азії (тихоокеанська, тибетська, уйгурська, монголобурятська області). Етноси та етнічна культура Південно-Східної Азії. Етноси та етнічна культура Південної Азії. Етноси та етнічна культура Західної Азії. Етноси та етнічна культура Центральної Азії. Етноси та етнічна культура Сибіру. Етноси та етнічна культура Кавказу. Чи існує індійський психоаналіз? Особливості етнопсихологічного розвитку азійських народів.

#### **Тема 12.**

**Етноси й етнічні культури східноєвропейських та західно-центрально-європейських регіонів. Українська етнічна культура: спроба дослідження етнічної свідомості та самосвідомості українців етнопсихологічними методами**

Етноси й етнічні культури східноєвропейських та західно-центрально-європейських регіонів. Особливості української етнічної культури. Українська національна ідентичність та різні психологічні школи

# МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

## Методичні вказівки до практичних занять Заняття № 1. Етнологія та етнопсихологія. Методики етнопсихологічних досліджень

### *Розділ 1 Основні поняття етнокulturології*

1. Предмет і завдання етнокulturології.
2. Метод і методика етнокulturального дослідження.
3. Етнос і етнічність в сучасній етнології.
4. Соціокulturальні чинники етнічної консолідації і диференціації.

### *Основна література:*

- Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004.  
Етнос і соціум / Попов Б. В. та ін. – К., 1993.  
Попович М. Національна культура. Культура націй. – К., 1994.  
Шкляр Л.Е. Етнос і соціум. – К., 1993.

## **Заняття № 2. Основні концепції сучасної етнопсихології**

1. Еволюціонізм та неоеволюціонізм. Дифузціоналізм.
2. Функціоналізм і структуралізм.
3. Культурна антропологія та історична антропологія в США (школа Ф. Боаса).
4. Етнопсихологічні школи. Герменевтична етнологія.
5. Радянська і пострадянська парадигми етнологічних/етнокulturологічних досліджень.

### *Основна література:*

- Hsu F. L. K. (ed.) Psychological anthropology. Homewood. 1961.  
Said E.W. Orientalism: Western concepts of the Orient. Harmondsworth, 1978.  
Stein H. Psychoanthropology of American culture. N.Y., 1985.



### **Заняття № 3. Основні поняття етнопсихології**

1. Етнічна - народна – традиційна – національна культура.
2. Етнос і концепції етносу. Етногенез та етнічні процеси в сучасному світі
3. Етнокультурні традиції та поліетнічність.
4. Співвідношення понять “етнічна” та “традиційна” культура. *Основна література:*  
Культура і побут населення України. – К., 1991.  
Лозко Г. Етнологія України. – К., 2001.  
Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. – К., 1999.  
Нельга О. В. Теорія етносу: Курс лекцій. – К., 1997.  
Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України. – К., 1996.  
Потебня А. А. Язык и народность // Потебня А. А. Эстетика и поэтика. – М., 1976.  
Природа і етнос. – К., 1994.  
Сміт Е. Національна ідентичність. – К., 1994.  
Степико М. Буття етносу: Витоки, сучасність, перспективи. – К., 1998.

### **Заняття № 4. Особливості етнічної свідомості та етнічних стереотипів**

1. Структура етнічної свідомості.
2. Механізми і форми етнічної самосвідомості. Етнічна та національна самоідентифікація.
3. Особливості етнопсихологічних досліджень. Свідоме і несвідоме в етнічній культурі.
4. Стереотипи та міфологеми в традиційній ментальності. Ідея сакрального та сакральні ієрархії в традиційній свідомості.

*Основна література:*

- Hsu F. L. K. (ed.) Psychological anthropology. Homewood. 1961.  
Stein H. Psychoanthropology of American culture. N.Y., 1985.

### **Заняття № 5. Класифікація етносів**

1. Мозаїчність етносів.
2. Полікультурність та поліетнічність.
3. Основні принципи розмежування етносів та класифікації їх.
4. Міжетнічна інтеграція та національні культури.
5. Надетнічні та наднаціональні утворення.

## **Розділ 2. Етнокультурна карта сучасного світу**

### **Заняття № 6. Етнокультурна карта сучасного світу: особливості психології народів**

1. Етнічні культури Океанії та Австралії.
2. Етнічні культури Африки.
3. Етнічні культури Америки.
4. Етнічні культури Азії.
5. Етнічні культури Європи.

*Основна література:*

- Тиводар М. Етнологія. – Львів, 2004.

*Додаткова література:*

## **Заняття № 7. Етнокультурна карта України: особливості психології народів**

1. Етноси та етнічні культури України.
2. Міжетнічні стосунки в Україні.
3. Українська етнічна та національна ідентичність.

### *Основна література:*

- Етнографія України. – Львів, 1994.  
Культура і побут населення України. – К., 1991.  
Лозко Г. Етнологія України. – К., 2001.  
Лозко Г. Українське народознавство. – К., 1995. *Додаткова література:*  
Етнос і соціум / Попов Б. В. та ін. – К., 1993.  
Залізник Л. Нариси стародавньої історії України. – К., 1994.  
Культура українських Карпат: традиції і сучасність. – Ужгород, 1994.  
Липа Ю. Призначення України. – Нью-Йорк, 1953.  
Макарчук С. А., Турій О. Ю. Український етнос: Історичний розвиток. – Львів, 1990.  
Мала енциклопедія етнології. – К., 1996.  
Петров В. Походження українського народу. – К., 1992.  
Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України. – К., 1996.  
Пономарьов А. Українська етнографія. – К., 1994.  
Українознавство. – К., 1994.  
Українське народознавство. – Львів, 1994.  
Українські Карпати: етнос, історія, культура. – Ужгород, 1993.

## **Самостійна робота**

### **Завдання для самостійної роботи**

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання теми: Місце етнокультурології в системі сучасних наук	4
2	Опрацювання теми: Методики етнокультурологічних досліджень. Приклади визначення методів і методик.	4
3	Опрацювання теми: Основні напрямки і концепції сучасної етнокультурології Конспект М. Мід «Дорослення на Самоа» (крос-культурні дослідження, напрямок культурна антропологія), Р. Бенедикт «Моделі культури» (еволюціонізм, психоаналіз, культурна антропологія), К. Гірц «Як ми сьогодні думаємо: до етнографії сучасної думки» (неоеволюціонізм, герменевтична антропологія)	4
4	Опрацювання теми: Етнічна – народна – традиційна – національна культура.	4
5	Конспект теми: Етнос і концепції етносу.	4
6	Конспект теми: Етнічні процеси в сучасному світі	4
7	Конспект теми: Етнічна свідомість і традиція як чинники етнокультурного процесу.	4
8	Опрацювання джерел до теми: Етнопсихологія: опрацювання праць	2

	М. Мід, Р. Бенедикт, Ф. Хсю	
9	Багатоманітність етносів. Етнічні міфологеми, архетипи, стереотипи (розгляд на основі праць К. Гірца та Ф. Хсю).	2
10	Етнос в сучасному полікультурному світі.	2
11	Конспект теми: Етнічні процеси в сучасному світі. Океанія, Африка, Америка. Реферат.	6
12	Конспект теми: Етнічні процеси в сучасному світі. Азія	6
13	Етноси Європи. Українська етнічна культура. Дослідження національно-культурної та етнічної свідомості сучасного словожанина. Реферат.	6
	Разом	54

### Тематика рефератів

37. Метод і методика етнокультурного дослідження.
38. Етнічна ідентичність. Етнічний характер та темперамент.
39. Основні принципи розмежування етносів та класифікації їх.
40. Ідея сакрального та сакральні ієрархії в традиційній свідомості.
41. Функціоналізм і структуралізм.
42. Етнічна самоідентифікація особистості.
43. Етнічні стереотипи чоловічої та жіночої поведінки.
44. Етнічні міфологеми та архетипи.
45. Символи та ритуали в етнокультурах. Концепція Тернера.
46. Етнокультурні дослідження Ф. Хсю.
47. Етнокультурні дослідження С. Аратюнова .
48. Етнокультурні дослідження Р. Бенедикт.
49. Етнокультурні дослідження Боаса Ф. (Методи етнології).
50. Етнокультурні дослідження Ю.Бромлея (“Нариси теорії етносу”).
51. Етнокультурні дослідження Л. Гумільова..
52. Етнокультурні дослідження М. Мосса.
53. Етнокультурні дослідження Р. Ітса.
54. Етнокультурні дослідження К. Леві-Строса.
55. Етнокультурні дослідження Б. Малиновського (функціональний аналіз)
56. Етнокультурні дослідження М. Мід.
57. Етнокультурні дослідження Радкліффа-Брауна.
58. Етнокультурні дослідження Е. Сепіра.
59. Етнокультурні дослідження С. Токарева.
60. Етнокультурні дослідження Б. Уорфа.
61. Етнокультурні дослідження Д. Хаймса.
62. Етнокультурні дослідження Чебоксарових.
63. Етнокультурні дослідження Еванса-Прічарда .
64. Етнокультурні дослідження М. Еліаде.
65. Етнопсихолінгвістика.
66. Етнічна психологія.
67. Етнопедагогіка.
68. Етнічні культури Океанії та Австралії (за вибором студента будь-яка).
69. Етнічні культури Африки (за вибором студента будь-яка).
70. Етнічні культури Америки (за вибором студента будь-яка).
71. Етнічні культури Азії (за вибором студента будь-яка).
72. Етнічні культури Європи (за вибором студента будь-яка)..

## **Методичні вказівки до самостійної роботи студентів**

Для підготовки студента в рамках самостійної роботи необхідне більш поглиблене вивчення літератури, включаючи додаткову. Можна скористатися при проведенні самостійної роботи наведеним списком літератури, можна вдаватися до самостійного пошуку інформаційних джерел. Особлива увага повинна бути приділена репрезентації джерел, з якими працював студент. Переглядаючи літературу, слід виділити основні джерела з подібної тематики. Слід спочатку зупинитись на першоджерелах та монографіях, бажано останніх років видання. Потім слід звернутись до журнальних статей, словників, енциклопедій, Інтернет матеріалів. Необхідною умовою ефективної самостійної роботи студента є стислий конспект у вигляді дослівних тематичних виписок та фіксування принагідних ідей студента. Для подальшого цитування слід помічати джерело та сторінку. При написанні есе, рефератів, контрольних дослідницьких робіт потрібно, наводячи різні точки зору, концепції з того чи іншого приводу, вміти продемонструвати свою позицію. В самостійній роботі студента також дуже цінується самостійність підбору матеріалу та самостійність суджень. Позиція повинна науково формулюватися та обґрунтовуватися. Одночасно викладення матеріалу повинно бути творчим, не переобтяженим цитуванням. Самостійна робота студента відображає його постійні навчальні зусилля, придбані наукові навички, рівень освіти, ерудиції.

**КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ ТА  
РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ**

# Критерії оцінювання

## Схема нарахування балів. Критерії оцінювання

Чотирирівнева система оцінювання( екзамен)

Поточний контроль, самостійна робота											Підсумковий семестровий контроль (чотирирівнева система оцінювання)
Розділ 1							Розділ 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	К/р	T8	T9	T10	T11
3	3	3	3	3	5	10	5	3	3	3	4

T1, T2...T12 – теми розділів

Для розділу 1 мінімальна кількість балів для зарахування 17 балів, для 2 розділу – 15 балів.

**Умови допуску студента до підсумкового семестрового контролю (екзамен):** участь у семінарських заняттях та опрацювання не менше  $\frac{3}{4}$  тем курсу, реферат

### Критерії оцінювання:

– «відмінно» – студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

– «добре» – студент добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;

– «задовільно» – студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;

– «незадовільно» – студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

### Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	Чотирирівнева шкала оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

Система оцінювання та критерії успішності з курсу «Етнопсихологія»

№	Форми навчальної діяльності	Кількість балів	Термін	Примітки
<b>Розділ 1 Основні поняття етнопсихології</b>				
1.	Відвідування лекцій	5	постійно	
2.	Участь в семінарських заняттях та колоквиумах	10	постійно	
3.	Опрацювання першоджерел (Мід, Бенедикт, Гірц і тд)	15	до 10.10	
4.	Контрольна робота	5	до 20.10.	
	<b>Всього</b>	<b>35</b>		
<b>Розділ 2 Етнопсихологічні особливості народів світу</b>				
1.	Відвідування лекцій	5	постійно	
2.	Участь в семінарських заняттях	10	постійно	
3.	Реферат	10	до 20.12	
	<b>Всього</b>	<b>25</b>		
	<i>Підсумковий контроль – чотирівнева система оцінювання (іспит)</i>	<b>40</b>	5-25.01	
	<b>Всього</b>	<b>100</b>		
Додаткові бали (бонуси):				
Участь у конференціях, круглих столах, в університетському етапі предметних олімпіад		5		
Виступ на конференції за наявності друкованої програми		5		
Публікація тез доповіді або наукової статті		5		
Участь у республіканському етапі предметних олімпіад		10		

## КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ.

### РОЗДІЛ 1.

#### 1. Відвідування лекцій:

**5 балів:** студент відвідав 90 - 100 % лекційних занять;

**4 бали:** студент відвідав 66 - 89 % лекційних занять;

**3 бали:** студент відвідав 41 – 65 % лекційних занять;

**2 бали:** студент відвідав 21 - 40% лекційних занять;

**1 бал:** студент відвідав 1- 20 % лекційних занять;

**0 балів:** студент не відвідував лекційні заняття

#### 2. Конспект матеріалів лекцій

– це власноручно написаний текст, в якому у стислому і системному вигляді викладений основний теоретичний матеріал у формі основних понять і положень, що структурно й логічно пов'язані між собою. Його ведення сприяє системному і глибокому засвоєнню навчального матеріалу, дозволяє простежити структурні зв'язки між різними поняттями, положеннями, концепціями, проблемами теоріями тощо. Кожний студент повинен мати конспект на лекціях та семінарських заняттях.

#### **5 балів:**

- студент в повному обсязі опрацював та записав всі питання лекцій;
- конспект містить послідовне та системне викладення питань лекцій;
- в конспекті висвітлено основний зміст питання, чітко виокремленні основні положення, визначення, тези;
- конспект написано грамотно та охайно.

#### **4 бали:**

- студент опрацював та записав 70-90 % питань лекцій;
- конспект містить не завжди послідовне та системне викладення питань лекцій;
- в конспекті висвітлено основний зміст питання, виокремленні певні основні положення, визначення, тези;
- конспект написано грамотно та не завжди охайно.

#### **3 бали:**

- студент опрацював та записав 50-69 % питань лекцій;
- конспект містить не завжди системне викладення питань лекцій;
- в конспекті висвітлено в цілому зміст питання, виокремленні деякі основні положення, визначення, тези;
- конспект написано не завжди грамотно та охайно.

#### **2 бали:**

- студент опрацював та записав 20-49 % питань лекцій;
- конспект містить фрагментарне викладення питань лекцій;
- в конспекті висвітлено в цілому зміст питання, виокремленні поодинокі основні положення, визначення, тези;
- конспект написано з помилками та не завжди охайно.

#### **1 бал:**

- студент опрацював та записав 1-19 % питань лекцій;
- конспект містить фрагментарне викладення питань лекцій;
- в конспекті висвітлено в деякій мірі зміст питання, відсутні виокремлення основних положень, визначень, тез;
- конспект написано зі значною кількістю помилок та не завжди охайно.

**0 балів:** конспект відсутній

**3 Конспект першоджерел** – це стислий письмовий виклад найбільш істотного в змісті першоджерела, тобто добір найважливіших і найхарактерніших теоретичних положень і фактів. Конспектування першоджерел сприяє усвідомленому та глибокому засвоєнню навчального матеріалу, дозволяє розширити діапазон знань студентів, всебічно висвітити обрані проблеми. Кожен студент повинен законспектувати рекомендовані першоджерела.

#### **5 балів:**

- студент самостійно опрацював всю необхідну рекомендовану літературу;
- в конспекті точно та правильно передані думки автора у вигляді тез, короткого викладу своїми словами або цитат, цитати оформлені к відповідності до вимог; - конспект написано грамотно та охайно.

#### **4 бали:**

- студент самостійно опрацював більшу частину рекомендованої літератури;
- в конспекті точно та правильно передані думки автора у вигляді тез, короткого викладу своїми словами або цитат, оформлення цитат має поодинокі помилки; - конспект написано грамотно та не завжди охайно.

#### **3 бали:**

- студент самостійно опрацював половину рекомендованої літератури;
- в конспекті в цілому правильно передані думки автора у вигляді тез, короткого викладу своїми словами або цитат, оформлення цитат має певні помилки; - конспект написано не завжди грамотно та охайно.

#### **2 бали:**

- студент самостійно опрацював меншу частину рекомендованої літератури;



- в конспекті приблизно передані думки автора у вигляді тез, короткого викладу своїми словами або цитат, оформлення цитат має суттєві помилки; - конспект написано з помилками та не завжди охайно. **1 бал:**
- студент самостійно опрацював поодинокі праці з рекомендованої літератури;
- в конспекті приблизно передані думки автора у вигляді короткого викладу своїми словами, відсутнє оформлення цитат;
- конспект написано зі значною кількістю помилок та не завжди охайно.

**0 балів:** конспект відсутній

## **РОЗДІЛ 2.**

### **1. Відвідування семінарських занять:**

**5 балів:** студент відвідав 90 - 100 % семінарських занять;

**4 бали:** студент відвідав 66 - 89 % семінарських занять;

**3 бали:** студент відвідав 41 – 65 % семінарських занять;

**2 бали:** студент відвідав 21 - 40% семінарських занять;

**1 бал:** студент відвідав 1- 20 % семінарських занять;

**0 балів:** студент не відвідував семінарські заняття

### **2. Виступ з доповіддю:**

**5 балів:**

- виступ студента побудовано послідовно, системно, логічно;
- питання висвітлено всебічно та з урахуванням різних точок зору;
- під час виступів студент виявив глибоке знання змісту питання, вільно оперування етнокультурологічними термінами;
- відповіді повністю репрезентують додаткові питання, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу; **4 бали:**
- виступ студента побудовано в цілому послідовно та логічно;
- питання висвітлено всебічно та у співставленні з основними точками зору;
- під час виступів студент виявив в цілому знання змісту питання, вільне оперування етнокультурологічними термінами;
- відповіді достатньо репрезентують додаткові питання, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу; **3 бали:**
- виступ студента побудовано в цілому послідовно;
- питання достатньо висвітлено та у співставленні з окремими точками зору;
- під час виступів студент виявив певне знання змісту питання, оперування культурологічними термінами;
- відповіді на додаткові питання не є повними, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу не завжди точні, мають похибки; **2 бали:**
- виступ студента побудовано не завжди послідовно;
- питання достатньо висвітлено, проте відсутнє співставлення різних точками зору;
- під час виступів студент виявив фрагментарне знання змісту питання, оперування мистецтвознавчими термінами викликало труднощі;
- відповіді на додаткові питання потребують уточнення, конкретизації, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні; **1 бал:**
- виступ студента побудовано здебільшого стихійно;
- питання недостатньо висвітлено, відсутнє співставлення різних точками зору;
- під час виступів студент виявив роздуми про зміст питання, оперування етнокультурологічними термінами викликало значні труднощі;
- відповіді розпливчаті та виходять за межі додаткових питання, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;

**0 балів:** студент не підготував та не виступив з доповідями.

### **3. Участь в семінарських заняттях:**

#### **5 балів:**

- студент прийняв участь в 90-100% семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були постійними та мали суттєвий характер;
- задані студентом питання продемонстрували системне знання матеріалу та сприяли більш глибокому висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення проблем етнокulturології студент продемонстрував впевнене знання та вміння використовувати фахову термінологію.

#### **4 бали:**

- студент прийняв участь в 66 - 89 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були періодичними та мали суттєвий характер;
- задані студентом питання продемонстрували достатнє знання матеріалу та сприяли в цілому висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення проблем етнокulturології студент продемонстрував достатнє знання та вміння використовувати фахову термінологію.

#### **3 бали:**

- студент прийняв участь в 41 - 65 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були поодинокі та не завжди мали суттєвий характер;
- задані студентом питання продемонстрували певне знання матеріалу та не завжди сприяли висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення проблем етнокulturології студент продемонстрував певне знання та вміння використовувати фахову термінологію.

#### **2 бали:**

- студент прийняв участь в 21 - 40 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були поодинокі та не мали суттєвого характеру;
- задані студентом питання продемонстрували окремі знання матеріалу та не завжди сприяли висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення проблем етнокulturології студент продемонстрував деякі знання та вміння використовувати фахову термінологію.

#### **1 бал:**

- студент прийняв участь в 5 - 20 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були поодинокі та не завжди мали безпосереднє відношення до питання, що обговорювалося;
- задані студентом питання продемонстрували уявлення про матеріал, що вивчається, та не сприяли висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення етнокulturології проблем студент продемонстрував окремі знання та вміння використовувати фахову термінологію.

**0 балів:** студент не брав участь в семінарських заняттях

### **ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ.(РЕФЕРАТ)**

Студент має виконати контрольну роботу з етнокulturології (реферат). Орієнтована тематика контрольних робіт подана в НМК. Контрольна робота має складатися з вступу, основної частини та висновків та містити список використаної літератури.

### **КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ:**

#### **10 – 8 балів:**

- студент всебічно обґрунтував актуальність теми роботи, чітко визначив мету та задачі, методологічну базу;
- студент продемонстрував глибоке знання змісту обраної теми, вільне оперування мистецтвознавчими категоріями, провів глибокий культурологічний аналіз відповідних питань;
- глибоко і всебічно висвітлені знання з етнокulturології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та відповідної літератури;

- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне та обґрунтоване бачення її сутності як творче переосмислення набутих знань;
- текст роботи викладено лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних висновків;
- роботу написано грамотно, оформлено відповідно до вимог та демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.

#### **7– 6 балів:**

- студент достатньо обґрунтував актуальність теми роботи, чітко визначив мету та задачі, методологічну базу;
- студент продемонстрував знання змісту обраної теми, оперування культурологічними категоріями, провів культурологічний аналіз відповідних питань;
- в цілому висвітлені знання з етнокультурології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та відповідної літератури, проте допущені незначні помилки та окремі неточності у формулюваннях;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне бачення її сутності;
- текст роботи викладено послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не завжди обґрунтовані;
- роботу написано грамотно з використанням етнокультурологічної фахової лексики, оформлено в цілому відповідно до вимог.

#### **5– 4 балів:**

- студент надав певне обґрунтування актуальності теми роботи, визначив мету та задачі, методологічну базу;
- студент продемонстрував певне знання змісту обраної теми, виклавши основні її положення;
- висвітлені знання з етнокультурології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури є фрагментарними та не завжди точними;
- здійснено поверхневий аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- текст роботи викладено недостатньо послідовно, допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- робота, в цілому, написана грамотно, проте допущені помилки щодо її оформлення.

#### **3– 1 бал:**

- студент надав спробу обґрунтування актуальності теми роботи, мета та задачі дослідження не визначені;
- студент продемонстрував відсутність знань з обраної проблеми;
- робота містить певні уявлення з етнокультурології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо обраної проблематики;
- текст роботи викладено фрагментарно, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- роботу написано з багатьма помилками та значними порушеннями щодо її оформлення.

**0 балів:** робота відсутня

**Студент допускається до підсумкового семестрового контролю, якщо він набере за результатами поточного контролю не менше 35 балів.**

Підсумкова робота складається з трьох питань, які мають на меті перевірити рівень знань студентів з дисципліни «Етнопсихологія».

Відповіді студента на кожне питання максимально оцінюється 14 балами.

## КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

### 14 – 10 балів:

- студент продемонстрував глибоке знання змісту екзаменаційного питання, вільне оперування культурологічними категоріями, провів глибокий культурологічний аналіз означеної проблеми;
- глибоко і всебічно висвітлені знання з етнокультурології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- відповідь повністю репрезентує певну культурологічну проблему, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне та обґрунтоване бачення її сутності як творче переосмислення набутих знань;
- відповідь побудована лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних висновків;
- відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми, критичний їх аналіз;
- відповідь написана грамотно та демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.

### 9– 8 балів:

- студент продемонстрував знання змісту екзаменаційного питання, оперування основними культурологічними категоріями, аргументовано виклав означену проблему;
- в цілому висвітлено знання з етнокультурології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури, проте допущені незначні помилки та окремі неточності у формулюваннях;
- відповідь репрезентує певну культурологічну проблему, але посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу не є достатніми;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне бачення її сутності;
- відповідь побудована лаконічно та послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не завжди обґрунтовані; - відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми; - відповідь написана грамотно з використанням мистецтвознавчої фахової лексики.

### 7– 5 балів:

- студент продемонстрував певне знання змісту екзаменаційного питання, виклавши основні положення означеної проблеми;
- висвітлені знання з етнокультурології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури є фрагментарними та не завжди точними;
- відповідь побудована навколо певної етнокультурологічної проблеми, але посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні;
- здійснено поверхневий аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є недостатньо послідовною, допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні; - відповідь, в цілому, написана грамотно.

### 4– 3 балів:

- студент продемонстрував роздуми з екзаменаційного питання, відсутність знань основних культурологічних категорій;
- відповідь містить певні уявлення з етнокультурології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є фрагментарною, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні; - відповідь написана з помилками.

**2– 1 балів:**

- студент продемонстрував відсутність знань з екзаменаційного питання;
- відповідь містить певні уявлення з етнокультурології, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є фрагментарною, відсутні логіка викладу матеріалу та власні висновки; - відповідь написана з багатьма помилками. **0 балів:** відповідь відсутня

**КОМПЛЕКТИ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ З  
НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН, ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ  
БІЛЕТИ АБО КОМПЛЕКТ КОНТРОЛЬНИХ  
ЗАВДАНЬ ДЛЯ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ**

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПИСЬМОВОГО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.**

### **ПИТАННЯ ДЛЯ ІСПИТІВ (чотирирівневої системи оцінювання)**

1. Предмет і завдання курсу “Етнопсихологія”.
2. Метод і методика етнокультурного дослідження.
3. Етнос і етнічність в сучасній етнології.
4. Соціокультурні чинники етнічної консолідації і диференціації.
5. Основні концепції сучасної етнокультурології. Еволюціонізм та неволюціонізм. Дифузціоналізм.
6. Основні концепції сучасної етнокультурології. Функціоналізм і структуралізм.
7. Культурна антропологія та історична антропологія в США (школа Ф. Боаса).
8. Етнопсихологічні школи. Герменевтична етнологія.
9. Радянська і пострадянська парадигми етнологічних/етнокультурологічних досліджень.
10. Українська етнологія та етнокультурологія.
11. Основні поняття етнокультурології.
12. Етнічна - народна – традиційна – національна культура.
13. Етнос і концепції етносу.
14. Етногенез та етнічні процеси в сучасному світі 56. Етнокультурні традиції та поліетнічність.
15. Співвідношення понять “етнічна” та “традиційна” культура.
16. Сутність поняття “традиція” та його соціокультурні форми.
17. Міф, ритуал, поняття про сакральне як основи традиційного світосприйняття.
18. Історична динаміка традиційної свідомості.
19. Норми та стереотипи “святкової” та “профанної” поведінки в традиційних етнічних культурах.
20. Стереотипи соціально-рольової та статтево-рольової поведінки в етнічних традиціях.
21. Структура етнічної свідомості.
22. Механізми і форми етнічної самосвідомості.
23. Етнічна та національна самоідентифікація.
24. Особливості етнопсихологічних досліджень.
25. Свідоме і несвідоме в етнічній культурі.
26. Стереотипи та міфологеми в традиційній ментальності.
27. Ідея сакрального та сакральні ієрархії в традиційній етнічній свідомості.
28. Багатоманітність та мозаїчність етносів.
29. Полікультурність та поліетнічність.
30. Основні принципи розмежування етносів
31. Основні принципи класифікації етносів.
32. Міжетнічна інтеграція та національні культури.
33. Надетнічні та наднаціональні утворення. Етнос і держава.
34. Етноси та етнічні культури Океанії та Австралії.
35. Етнічні культури Африки.
36. Етнічні культури Америки.
37. Етнічні культури Азії.
38. Етнічні культури Європи.
39. Етноси та етнічні культури України.

40 Міжетнічні стосунки в Україні.

41 Українська етнічна та національна ідентичність.

# **МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЩОДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ, КУРСОВИХ, ДИПЛОМНИХ РОБІТ, РЕФЕРАТІВ ТОЩО**

## **Методичні вказівки до написання кваліфікаційних робіт/дипломних/ Темі дипломних робіт**

1. Національно-культурна та гендерна ідентичність: філософські аспекти.
2. Національно-культурна ідентичність сучасного Слобожанщина.
3. Особливості візуального сприйняття і візуального образу в етнокультурах.
4. Філософія Г. Сковороди і неobaroco ХХ ст.
5. Філософія міфологічного часопростору в архаїці та в ХХ ст.
6. Філософія домашніх та номадичних культур.
7. Структура та семантика сучасного рекламного образу.
8. Давньогрецька та римська система цінностей.
9. Міфологема долі в грецькій міфології.
10. Загальнонеомезоамериканські міфи та міфологічні мотиви.
11. Структурування мезоамериканського космосу.
12. Мезоамерика в системі традиційних американських культур.
13. Християнство й язичництво в народній культурі Слобожанщини.
14. Бароко в Україні і на Слобожанщині.
15. Ментальність – регіональні прояви українсько-російського прикордоння.
16. Особливості ментальності і ціннісні орієнтації сучасного Слобожанщина.

## **Методика написання та зміст дипломної роботи**

Дипломна робота представляє собою випускню кваліфікаційну роботу наукового змісту, яка має внутрішню єдність та відображає хід та результати розробки вибраної теми. Вона повинна відповідати сучасному рівню розвитку науки, а її тема – бути актуальною. Дипломна робота подається в такому вигляді, який дозволяє судити, наскільки повно відображені та обґрунтовані положення, висновки та результати, їх новизна та значущість. Сукупність отриманих в такій роботі результатів повинна свідчити про наявність у її автора початкових навичок наукової діяльності в вибраній галузі професійної діяльності. Написання дипломної роботи включає наступні етапи:

- ознайомлення з основними вимогами написання дипломної роботи;
- вибір та закріплення теми дипломної роботи;
- складання плану та узгодження його з керівником дипломної роботи;
- підбір та вивчення літературних джерел;
- написання та оформлення дипломної роботи;
- підготовка дипломної роботи до захисту;
- захист дипломної роботи.

Дипломна робота повинна бути самостійною працею, в якій на основі виконаних досліджень сформульовано та обґрунтовано наукові положення, сукупність яких можна класифікувати як нову ідею або теоретичне обґрунтування проблеми.



Виконання дипломної роботи повинно підтвердити вміння студента:

- генерувати та обґрунтовувати нові наукові ідеї, розраховані на близьку або далеку перспективу, самостійно проводити дослідження;
- використовувати набуті в процесі навчання теоретичні знання, практичні навички для вирішення певної проблеми;
- аналізувати літературні, наукові джерела;
- узагальнювати матеріали та застосовувати сучасну методiku наукових досліджень при вирішенні визначеної проблеми;

У дипломній роботі необхідно логічно і аргументовано викладати зміст і результати досліджень, уникати загальних слів і бездоказових тверджень.

Дипломну роботу оцінюють не тільки за теоретичною науковою цінністю, актуальністю теми, а й за рівнем загальнометодичної підготовки, що передусім знаходить відображення в її композиції. Кожний автор обирає свій порядок подання наукових матеріалів, що забезпечує внутрішній логічний зв'язок у такому вигляді, який він вважає найкращим і найбільш переконливим для розкриття свого творчого задуму. Але при цьому дипломна робота повинна включати:

- *титульний аркуш;*
- *зміст;*
- *вступ;*
- *основну частину, яка складається з декількох розділів;*
- *висновки;*
- *список використаних джерел;*
- *додатки (при їх наявності).*

**Вступ** розкриває сутність і стан наукової проблеми та її значущість, підстави для розробки теми. Вступ – це формулювання проблеми дослідження, викладення необхідних вихідних даних про предмет розмови, задачу дослідження, авторська оцінка шляхів її рішення. На основі старого знання автор формулює нове, що визначає подальше сприйняття змісту тексту. Практично завжди потрібно відобразити в ньому наступні пункти:

- визначення теми роботи;
- обґрунтування вибору теми, визначення її актуальності та значущості для науки;
- визначення меж дослідження (предмет, об'єкт, хронологічні рамки);
- визначення основних цілей роботи та другорядних задач;
- визначення теоретичних основ та базового методу дослідження.

**Актуальність теми** – обов'язкова вимога до будь-якої дипломної роботи. В актуальності висвітлюють головне – сутність проблемної ситуації, при цьому важливо показати, де пролягла межа між знанням і незнанням з предмета дослідження.

**Мета і завдання дослідження.** Формулюють мету роботи і завдання, які необхідно розв'язати задля її досягнення. Мета роботи звичайно тісно переплітається з назвою роботи і повинна чітко вказувати, що саме вирішується в дипломній роботі.

**Об'єкт дослідження** – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію та обирається для вивчення. **Предмет дослідження** міститься в межах об'єкту, предмет та об'єкт співвідносяться між собою як загальне та часткове.

**Наукова новизна одержаних результатів.** Обов'язково у вступі вказують нові наукові положення, запропоновані особисто автором.

**Апробація результатів дослідження.** Якщо студент приймав участь в наукових конференціях, симпозіумах, круглих столах, вказується назва заходу та його дата.

**Публікації.** При наявності друкованих публікацій треба вказати, в яких збірниках наукових праць, матеріалах конференцій були опубліковані положення дипломної роботи.

**Основна частина** присвячена розкриттю, деталізації, доказу, аргументації основних положень роботи, які були викладені у вступі тезисно. Висвічується процес дослідження, дається аналіз та узагальнення отриманих результатів, їх інтерпретація та пояснення. Ця

частина дипломної роботи складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожен розділ починають з нової сторінки. Наприкінці кожного розділу формулюють висновки зі стислим викладенням наведених у розділі наукових результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від незначущих подробиць.

**Висновки** – це підсумкове викладення основного, концептуального змісту роботи, стисле формулювання найважливіших наукових результатів, отриманих в дипломній роботі. Писемна наукова мова має й суто стилістичні особливості. Об'єктивність викладу – основна її стилістична риса. Обов'язковою вимогою об'єктивності викладу матеріалу є також вказівка на джерело повідомлення, автора висловленої думки чи якогось виразу. У тексті цю умову можна реалізувати за допомогою спеціальних вставних слів і словосполучень (*за повідомленням..., за відомостями..., на думку..., за даними..., на нашу думку...*).

Діловий і конкретний характер опису явищ, які вивчаються, фактів і процесів майже повністю виключає емоційно забарвлені слова та вигуки. Стиль писемної наукової мови – це безособовий монолог. Виклад зазвичай ведеться від третьої особи, бо увага зосереджена на змісті та логічній послідовності повідомлення, а не на суб'єкті. Авторське «я» ніби відступає на другий план. Стало неписаним правилом в наукових працях замість «я» використовувати «ми» (*на нашу думку..., нами доведено..., наше бачення...*). Використовується також форма викладу від третьої особи (*автор вважає...*).

Якостями, які визначають культуру наукової мови, є *точність, ясність і стислість*. Багатослів'я або мовна надмірність найчастіше виявляється у вживанні зайвих слів. До мовної надмірності слід віднести й уживання без потреби чужомовних слів, які дублюють українські й тим самим невиправдано ускладнюють вислів. Інший різновид багатослів'я – тавтологія, тобто повторення одного і того ж іншими словами, і цього треба уникати при написанні дипломної роботи.

**Оформлення дипломної роботи.** Обсяг дипломної роботи повинен становити 70 – 80 сторінок тексту. У зазначений обсяг не входять додатки, список використаних джерел. Але всі сторінки зазначених елементів дипломної роботи підлягають нумерації на загальних засадах.

Набір тексту дипломної роботи та його роздрукування здійснюються за допомогою комп'ютера (найкраще в редакторі Word 6.0 або в пізніших версіях) з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210 x 297 мм) через півтора міжрядкових інтервали з використанням стандартного шрифту Times New Roman, розмір кегля 14. Для виділення окремих місць допускаються також курсив, напівжирний курсив і напівжирний шрифт. Бажано використовувати ксероксний папір.

Текст дипломної роботи необхідно друкувати на текстовому полі сторінки 170 x 257 мм, залишаючи відповідно поля таких розмірів: ліве – 35 мм, праве – 15 мм, верхнє – 15 мм, нижнє – 20 мм.

Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту і дорівнювати 5 знакам (1,25 см). Друкарські помилки, описки і неточності, які виявилися в процесі написання дипломної роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбовуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці виправленого тексту машинописним або рукописним способом.

Текст основної частини дипломної роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти. Заголовки структурних частин дипломної роботи: «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ 1», «РОЗДІЛ 2», «РОЗДІЛ 3», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами напівжирним шрифтом симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу напівжирним шрифтом. *Крапку в кінці заголовка не ставлять*. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці в підбір до тексту звичайним шрифтом. У кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка. *Відстань між заголовком (за виключенням заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 3 інтервалам*. Кожну структурну частину дипломної роботи треба починати з нової сторінки.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів і т. д. подаються арабськими цифрами без знаку №. Першою сторінкою дипломної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи. *На титульному аркуші номер сторінки не проставляють.* На наступних сторінках дипломної роботи номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Номер розділу проставляють після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад «1.2.3.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка. Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

### **Загальні правила цитування та посилання на використані джерела. Оформлення списку використаних джерел**

При написанні дипломної роботи необхідно давати посилання на джерела, на основі яких розробляються проблеми, завдання, питання. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій.

Посилання в тексті дипломної роботи на джерела слід позначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад: «...у працях [17]...»; «...у працях [1, 7, 23]...». Коли в тексті дипломної роботи необхідно зробити посилання на складову частину чи конкретні сторінки відповідного джерела, необхідно наводити посилання у квадратних дужках з обов'язковою вказівкою номеру сторінки. При цьому номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань. Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, на яке дане посилання в дипломній роботі, наприклад: «...у монографії [11, стор. 203]...».

Задля підтвердження власних аргументів посилання на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід наводити *цитати*. Науковий етикет потребує точного відтворення цитованого тексту, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором. Загальні вимоги до цитування наступні:

- текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, у якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. В цих випадках використовується вираз «так званий»;
- цитування повинне бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;
- кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;
- при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точними у викладенні думок автора, коректними щодо оцінювання його позиції та давати відповідні посилання на джерело.
- цитування не повинно бути ні надмірним, ні недостатнім, бо це знижує рівень наукової праці: надмірне цитування створює враження компілятивної праці, а недостатнє знижує наукову цінність викладеного матеріалу.

Бібліографічний апарат у дипломній роботі – це ключ до використаних автором джерел. Крім того, він певною мірою відбиває наукову етику й культуру наукової праці.

Саме з нього можна зробити висновок про ступінь ознайомлення студента з наявною літературою за досліджуваною проблемою. Література подається в алфавітному порядку за прізвищами перших авторів. Відомості про джерела, які включені до списку, необхідно давати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць і вихідних даних видавництва. Бібліографічний опис самостійних видань (книг, наукових монографій, брошур, довідкових видань, збірників документів, збірників статей, збірників статистичних матеріалів і т. ін.) супроводжується наступною інформацією (опис робиться мовою оригіналу):

- прізвище та ініціали автора (якщо такий є);
- повна назва книги (з підзаголовками, які можуть йти після коми, через крапки, через двокрапку, в дужках);
- після навкісної риски – дані про перекладача (якщо це переклад) чи про редактора (якщо книга написана групою авторів), дані про чисельність томів;
- після тире – назва міста, де видана книга;
- після двокрапки - назва видавництва;
- після коми - рік видання;
- кількісна характеристика (загальний обсяг сторінок).

При написанні дипломної роботи необхідно правильно оформлювати посилання.

Наприклад:

- посилання на одну з книг [34];
- посилання на декілька творів [4; 26; 31];
- посилання на багатотомне видання [7; т. 12];
- посилання на конкретну сторінку [16, стор. 23].

#### **Додатки**

Додатки оформляють як продовження дипломної роботи на наступних сторінках і кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Один додаток позначається як «Додаток А».